

Proč vyjít z řady a uzavřít dědickou smlouvu?

JUDr. Martin Pich | Občanské právo hmotné (/casopis/kategorie-obcanske-pravo-hmotne)

ZPĚT (/CASOPIS)

Proč vyjít z řady a uzavřít dědickou smlouvu?

Dědickou smlouvou lze pro případ smrti pořídit již více než deset let, přesto absolutní počet uzavřených dědických smluv pravidelně nedosahuje ani počtu dvou set ročně, a to ačkoliv se jedná o dědický titul s nejvyšší právní silou. Když jsem se rovněž v rámci své advokátní praxe zmínil o možnosti uzavřít dědickou smlouvu před notářem, div se nezhrozil, jaký je to nepraktický a v praxi téměř nevyužitelný právní instrument. To mě přivedlo na myšlenku tento dědický titul blíže prozkoumat, což je právě cílem tohoto článku.

1. Úvodem

Dědická smlouva je vedle zákona a závěti jedním z dědických titulů, tedy z právních titulů, na jejichž základě lze nabýt dědictví, resp. jimiž lze pro případ smrti povolovat určitou osobu za dědice. Jedná se o přítom o dědický titul nejsilnější, neboť při souběhu více dědických titulů má přednost právě dědická smlouva (§ 1476 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, dále jen jako „**ObčZ**“).

Podíváme-li se do historie, možnost uzavření dědické smlouvy na našem území byla obsažena již v císařském patentu č. 946/1811 Sb. zák. soud., Obecný zákoník občanský (dále jen jako „**OZO**“), byť pouze mezi manžely (§ 1249 OZO). Zákonem č. 141/1950 Sb., občanský zákoník byla posléze s účinností k 1. lednu 1951 tato úprava zrušena a do českého právního řádu se se znovu vrátila až po více než šedesáti letech s účinností ObčZ, tedy k 1. lednu 2014.

Ačkoli k dnešními dni od účinnosti ObčZ uplynulo již téměř deset let, dle dat získaných od Notářské komory není dědická smlouva jako alternativa závěti takřka vůbec využívána. Porovnáme-li totiž množství evidovaných dědických smluv a množství závětí evidovaných v Evidenci právních jednání pro případ smrti [1], zjistíme, že počet uzavřených dědických smluv nedosahuje (s výjimkou roku 2014) ani jednoho procenta počtu evidovaných závětí.

Rok	Počet dědických smluv	Počet evidovaných závětí
2014	214	15950
2015	169	17300
2016	144	19021
2017	193	19907
2018	161	20702
2019	174	23174
2020	194	23896
2021	199	26749

2022	182	27295
------	-----	-------

Při zohlednění skutečnosti, že v Evidenci právních jednání pro případ smrti jsou evidovány pouze závěti sepsané českými notáři, nebo u českých notářů uložené [§ 35b odst. 2 zákona č. 358/1992 Sb., České národní rady o notářích a jejich činnosti (notářský řád)], je zřejmé, že absolutní rozdíl mezi počtem sepsaných závětí a uzavřených dědických smluv je ještě vyšší.

S ohledem na výše uvedené skutečnosti je tématem tohoto článku dědickou smlouvu blíže prozkoumat a zhodnotit, zda je tento dědický titul skutečně natolik nepraktický, jak by se dalo dovodit z dosavadní praxe. S ohledem na nastolený cíl se zaměřím zejména na obsah dědické smlouvy a na důvody, pro které může být vhodné či výhodné volit právě tento druh pořízení pro případ smrti. Další otázky související s uzavíráním dědické smlouvy, jako je způsobilost k tomuto právnímu jednání, jeho forma apod., zmíním pouze okrajově.

2. Obecně o dědické smlouvě

Jak již napovídá její název, jedná se o druh smlouvy, tedy o dvou či vícestranné právní jednání, jehož smluvní stranou je vždy zůstavitel a na druhé straně je jeden či více smluvních dědiců či smluvních odkazovníků. Lze přitom připustit, aby i na straně zůstavitelů bylo více osob, případně aby se jednalo o dědickou smlouvu vzájemnou, tj. aby každý ze smluvních dědiců byl zároveň zůstavitelem. V této souvislosti lze poukázat na skutečnost, že ObčZ výslovně zmiňuje možnost vzájemné dědické smlouvy pouze ve zvláštních ustanoveních o dědické smlouvě uzavřené mezi manželi či mezi snoubenci (§ 1592 ObčZ), nicméně dle mého názoru tato možnost obecně vyplývá ze zásady autonomie vůle a tomto případě se jedná pouze o deklaraci, že tato úprava je možná i mezi manžely.[2]

2.1. Obsah a forma dědické smlouvy

Aby se jednalo o dědickou smlouvu, musí být jejím obsahem povolání alespoň jedné osoby za dědice a jeho přijetí ze strany budoucího dědice. V důvodové zprávě k ObčZ je uvedeno: „*Dědickou smlouvou se zakládají majetkoprávní důsledky pro případ smrti zůstavující smluvní strany. Právo na dědictví, které z této smlouvy vzniká, předpokládá zůstavitelovu smrt a nastoupení dědice v toto právo. Proto se nijak nedotýká majetkových poměrů smluvních stran za jejich života. Dědická smlouva zakládá povolání smluvní strany za dědice – a jen to. Smluvnímu dědici má připadnout to, co po zůstavitelově smrti z jeho majetku zůstane. Proto nelze zůstaviteli bránit, aby se svým majetkem nakládal za svého života zcela libovolně. Z téhož důvodu nelze na budoucí dědictví požadovat zajištění nebo převést či jinak přenést právo na budoucí dědictví ze smluvního dědice na jinou osobu.*“[3] Zatímco s první částí výše uvedeného textu lze bez námitek souhlasit, poslední dvě věty lze považovat toliko za zásadu, z níž existují určité výjimky (k tomu se více vyjadřuji v části 3.1. tohoto článku).

Dědickou smlouvou lze platně pořídit pouze o 3/4 pozůstalosti s tím, že zbylá 1/4 musí zůstat volná, aby o ní zůstavitel mohl pořídit podle své zvlášť projevené vůle (§ 1585 odst. 1 ObčZ). V opačném případě je dědická smlouva neplatná (§ 1591 ObčZ). Řada autorů uvádí, že právě § 1585 odst. 1 ObčZ je důvodem, pro který se dědická smlouva v praxi využívá jen výjimečně.[4] Osobně se ztotožňuji s tím, že tato úprava s sebou přináší určitá rizika, nicméně nelze jí upřít určitě *ratio*. Bednář k tomu uvádí, že omezení uvedené v § 1585 odst. 1 ObčZ slouží pouze k ochraně zůstavitele, aby se svým jednáním zcela nezbavil možnosti pořídit pro případ své smrti.[5] S tímto názorem se zcela ztotožňuji, neboť si jistě lze představit situaci, že během života zůstavitele po uzavření dědické smlouvy nastanou okolnosti, na jejichž základě by mohl chtít o své pozůstalosti pořídit jinak, než co je obsahem dědické smlouvy. Zůstaviteli tak zůstane v průběhu jeho dalšího života možnost se svobodně rozhodnout, kdo bude dědicem alespoň nějaké části jeho majetku.

V této souvislosti je třeba zmínit, že obdobné ustanovení ve vztahu k dědické smlouvě obsahoval již OZO, který stanovil, že „*dědickou smlouvou nemůže se manžel docela vzdát práva činiti poslední pořízení. Čistá čtvrtina, na které nesmí váznouti ani povinný díl někomu náležející, ani jiný dluh, zůstává podle zákona vždy vyhrazena k volnému poslednímu pořízení. Nepořídil-li zůstavitel o ní; přece nepřipadne smluvnímu dědici, třeba by byla slíbena celá pozůstalost, nýbrž zákonným dědicům*“ (§ 1253 OZO).

Více než nezbytné omezení rozsahu pozůstalosti, o níž je pořízeno dědickou smlouvu, tak dle mého názoru přináší problémy skutečnost, že zákon spojuje s porušením tohoto ustanovení neplatnost dědické smlouvy (§ 1591 ObčZ). Při uzavírání dědické smlouvy totiž nemusí být (a zpravidla ani nebude) zřejmé, jaký bude rozsah pozůstalosti ke dni úmrtí zůstavitele. V této souvislosti je rozhodné, zda se neplatnost dotýká celé smlouvy či pouze části týkající se (zbývající) 1/4 pozůstalosti a zda se jedná o neplatnost absolutní či relativní.

Odborná literatura se shoduje v tom, že výklad § 1585 odst. 1 ObčZ by měl směřovat k tomu, aby neplatností byla stižena pouze část přesahující zákonný limit. Jak totiž správně poukazuje Holíková, pokud by se dědická smlouva pořizující o více než 3/4 pozůstalosti považovala za neplatnou jako celek, byl by institut dědické smlouvy v podstatě nepoužitelný.[6] Ostatně ani podle výše citovaného ustanovení § 1253 OZO nepůsobilo pořízení o celé pozůstalosti neplatnost celá dědické smlouvy.

V odpovědi na otázku, zda jde o neplatnost absolutní či relativní, takovou shodu nalézt nelze, když část autorů uvádí, že se jedná o neplatnost relativní [7] a část naopak zastává názor, že se jedná o neplatnost absolutní. [8]

Osobně se přikláním k závěru, že se jedná o neplatnost absolutní, neboť pokud by se jednalo o neplatnost relativní, bylo by minimálně sporné určit, kdo je oprávněný neplatnost tohoto právního jednání namítat. Pokud totiž § 1585 odst. 1 ObčZ slouží k ochraně zůstavitele, jak vyplývá z důvodové zprávy k ObčZ [9], byl by oprávněnou osobou pouze zůstavitel (§ 586 odst. 1 ObčZ). Zároveň však platí, že kdo neplatnost právního jednání způsobil, nemá právo se této neplatnosti dovolávat (§ 579 odst. 1 ObčZ). Stěží přitom lze dospět k jinému závěru, že neplatnost dědické smlouvy způsobil sám zůstavitel, který (v rozporu se zákonem) pořídil o celé své pozůstalosti. Právo napadnout platnost dědické dohody by mu tak nemělo náležet. Další otázka vyvstává v souvislosti s určením okamžiku, kdy se zůstavitel o této neplatnosti může dozvědět. Jak jsem totiž uvedl již výše, v době uzavření dědické smlouvy zpravidla nebude známé, jaká bude výše pozůstalosti ke dni zůstavitelovi smrti. Jediní, kteří by se tak mohli s úspěchem dovolat (relativní) neplatnosti dědické smlouvy, by tak mohli být dědicové, což však dle mého názoru odporuje výše uvedenému účelu této právní úpravy.

Z výše uvedených důvodů mám za to, že se jedná o neplatnost absolutní, čemuž dle mého názoru odpovídá i § 1591 ObčZ, podle něhož je-li dědická smlouva neplatná pro nesplnění podmínek § 1585 ObčZ, může mít přesto platnost závěti, má-li jinak všechny náležitosti závěti.

Vzhledem k tomu, že se jedná o závazek, vztahují se na dědickou smlouvu obecná ustanovení o závazcích (§ 1721 a násl. ObčZ). Mimo jiné je tak možné dědickou smlouvu uzavřít i ve prospěch třetí osoby (§ 1582 odst. 1 ObčZ). Praktické to může být zejména v případech, kdy osoba chtěného dědice nemůže samostatně právně jednat (např. jedná-li se o nezletilé dítě). [10]

Jak ovšem upozorňují někteří autoři, tato smluvní úprava s sebou může nést určité potenciálně nepříjemné konsekvence, neboť podle § 1485 odst. 1 ObčZ má smluvní dědic právo po smrti zůstavitele dědictví odmítnout jen, pokud to není dědickou smlouvou vyloučeno. [11] Pokud totiž tuto třetí osobu, v jejíž prospěch má být dědická smlouva uzavřena, budeme považovat za smluvního dědice (což má logické opodstatnění, neboť tato osoba nabývá dědictví na základě dědické smlouvy), tato osoba by byla v některých případech (pokud by dědická smlouva vylučovala odmítnutí dědictví) povinna dědictví přijmout, a to ačkoliv by neměla jakoukoliv možnost ovlivnit obsah a samotné uzavření dědické smlouvy. S ohledem na uvedené je dle mého názoru třeba ustanovení § 1582 odst. 1 ObčZ vykládat restriktivním způsobem tak, že za smluvního dědice se považuje pouze smluvní strana, přičemž třetím osobám, v jejichž prospěch by byla dědická smlouva uzavřena, náleží právo plnění (tj. dědictví) odmítnout dle § 1768 ObčZ. Pro zabránění budoucích sporů lze v každém případě doporučit, aby zůstavitel v dědické smlouvě, má-li jít o plnění ve prospěch třetí osoby, možnost odmítnutí dědictví nevylučoval.

Co se týče formy dědické smlouvy, zákon vyžaduje formu veřejné listiny, tj. v tomto případě notářského zápisu (§ 3026 odst. 1 ObčZ).

2.2. Způsobilost smluvních stran

Dědickou smlouvu může bez dalších omezení uzavřít zletilý zůstavitel, který je plně svéprávný. Je-li zůstavitel ve svéprávnosti omezen, může dědickou smlouvu uzavřít a závazek z ní změnit pouze se souhlasem opatrovníka. Vzhledem k tomu, že se nejedná o nakládání se jměním opatrovance, není dle mého názoru potřeba, aby souhlas opatrovníka s uzavřením dědické smlouvy posvětil i soud (§ 416 odst. 1 ObčZ). [12] Z podmínky zletilosti zákon žádnou výjimku neobsahuje, k uzavření dědické smlouvy tak není způsobilý ani člověk, který nabyl plné svéprávnost jejím přiznáním či uzavřením manželství dle § 30 odst. 2 ObčZ, pokud zároveň nedovršil osmnáctý rok věku.

Na straně smluvního dědice, resp. druhé smluvní strany, zákon žádnou zvláštní úpravu způsobilosti k uzavření dědické smlouvy neobsahuje, je tedy třeba vycházet z obecných ustanovení smluvního práva. Dědickou smlouvu tak může uzavřít i nezletilá osoba, pokud jsou naplněny podmínky § 31 ObčZ.

Co do subjektů dědické smlouvy dále zákon stanoví, že dědickou smlouvu lze uzavřít toliko osobním jednáním (§ 1584 odst. 2 ObčZ). Jedná se o obdobnou úpravu, kterou zákon stanoví v případě závěti (§ 1496 ObčZ), pouze s ohledem na povahu dědické smlouvy je zákaz smluvního i zákonného zastoupení rozšířen rovněž na smluvního dědice.

2.3. Změny dědické smlouvy

Jak jsem již uvedl v části 2.1. tohoto článku, obsah dědické smlouvy je výsledkem konsensu smluvních stran. Z tohoto důvodu jej zásadně nelze jednostranně změnit či dokonce dědickou smlouvu jednostranně zrušit, pokud si tuto možnost zůstavitel v dědické smlouvě sám nevymínil (např. jako právo odstoupit od smlouvy podle § 2001 ObčZ).

Kromě uvedeného zákon připouští možnost zrušení dědické smlouvy ze strany zůstavitele pořízením závěti, pakliže s tím smluvní dědic vysloví souhlas učiněný ve formě veřejné listiny (§ 1590 ObčZ). Zákon přitom nestanoví, kdy by měl být takový souhlas učiněný, lze tedy vycházet z toho, že může být učiněný ještě před uzavřením dědické dohody, v rámci dědické dohody (forma veřejné listiny by tak byla zachována) či až po uzavření dědické listiny. Ačkoli tedy zákon dává zůstaviteli možnost od dědické smlouvy odstoupit (aniž by musela být možnost odstoupení od smlouvy sjednána v dědické dohodě), slouží toto ustanovení k ochraně smluvního dědice, neboť s tím musí vyslovit souhlas, který může být i podmíněný.

Praktickou využitelnost tohoto ustanovení demonstruje Klein na příkladu manželů, kteří se dědickou smlouvou navzájem ustanoví dědici s tím, že jejich děti budou dědit až poté, co zemře druhý z nich. Strany mohou mít v takovém případě zájem, aby vzájemné povolání se za dědice mělo pro ně plnou závaznost, ale aby po smrti prvního z nich mohl přeživší manžel zcela volně (nebo za určitých podmínek) znovu pořídit pro případ smrti závěti. [13]

2.4. Specifika dědické smlouvy ve vztahu k závěti

Pokud bych měl závěrem této části zmínit zásadní odlišnosti dědické smlouvy od závěti, je třeba zdůraznit následující:

- a) **Jedná se o dvoustranné či vícestranné právní jednání.** Zatímco závěť je jednostranným právním jednáním, dědická smlouva je výsledkem konsensu alespoň dvou smluvních stran.
- b) **Jednostranná nezměnitelnost.** Vůle zůstavitele vyjádřenou v závěti je možné kdykoliv nahradit či zrušit, naproti tomu závazek z dědické smlouvy nelze jednostranně zrušit nebo změnit bez vůle druhé smluvní strany (tzn. pouze na základě dohody o změně či zrušení dědické smlouvy nebo souhlasu se zrušením dědické smlouvy pořízením závěti dle § 1590 ObčZ).
- c) **Obligatorií forma veřejné listiny.** Zatímco v případě závěti dává zákon zůstaviteli možnost volby, zda závěť pořídí soukromou listinu nebo ve formě notářského zápisu, případně jinou formou (tzv. závěti pořízenou s úlevami), dědická smlouva musí být sepsána vždy formou notářského zápisu.
- d) **Omezení majetku.** Pokud o své pozůstalosti zůstavitel pořizuje závěti, není co do rozsahu pozůstalosti v zásadě nijak omezen. Dědickou smlouvu lze naproti tomu platně pořídit pouze o 3/4 pozůstalosti.

- e) **Zletilost a svéprávnost.** Zatímco závěť může platně sepsat každá svéprávná osoba starší patnácti let, dědickou smlouvu může uzavřít pouze svéprávná osoba, která zároveň dovršila osmnáctý rok věku.

3. Výhody dědické smlouvy

V předchozí části tohoto článku jsem se zmínil o určitých omezeních, které zákon na dědickou smlouvu, resp. na osobu zůstavitele, klade. V této části se zaměřím naopak na výhody, které může tento druh pořízení pro případ smrti zůstaviteli přinést.

3.1. Možnost protiplnění

Jelikož se jedná o smlouvu uzavřenou mezi zůstavitelem a smluvním dědicem či smluvním odkazovníkem, smluvním stranám nic nebrání v tom, aby byla dědická smlouva sjednána jako úplatná, případně bezúplatná s jiným protiplněním. Toto protiplnění pak musí být, s ohledem na charakter dědické smlouvy, zůstaviteli logicky poskytováno ještě za jeho života, což dědickou smlouvu významným způsobem odlišuje od závěti.

Lze si totiž představit typickou situaci, kdy zůstavitel má určitý majetek (v rámci ilustrace budu vycházet z toho, že se jedná o nemovitost – rodinný dům, v němž zůstavitel žije), ale nemá dostatek finančních prostředků na důstojné dožití či na údržbu nemovitosti, nebo nemá žádné osoby, které by se o něj staraly (ze samotné povahy jejich vzájemného vztahu, např. blízké příbuzné).

Svou nepříznivou finanční situaci má zůstavitel možnost vyřešit např. prodejem své nemovitosti a pořízením jiného (levnějšího) bydlení. Může se však jednat o citelný zásah do života zůstavitele, zejména v případě, že se jedná o jeho rodný dům a zůstavitel tento dům nechce dobrovolně opustit. Pokud by zůstavitel svou bytovou situaci vyřešil nájemním bydlením, ocitá se rovněž v určité nejistotě ohledně délky trvání tohoto nájemního vztahu. Druhou možností je prodej nemovitosti se zřízením věcného břemene dožití zůstavitele, případně sjednání smlouvy o důchodu v rámci prodeje nemovitosti. Tato řešení zůstaviteli zajistí, že se nebude muset stěhovat, případně mu zajistí určité finanční prostředky, ale o své vlastnické právo přijde, což ho samo o sobě vystaví určité nejistotě.

V takovém případě může být dědická smlouva právě tím institutem, který zůstaviteli zajistí, že v době svého života nepřijde o vlastnické právo k nemovitosti, a nebude mu tak hrozit existenční nejistota, a zároveň bude mít dostatek finančních prostředků na důstojné dožití, případně osoby, které se o něj budou starat. Jak jsem totiž uvedl již výše, protiplnění v dědické smlouvě může být jednak úplatné (typicky se může jednat o jednorázovou částku, o pravidelnou rentu či o povinnost nést náklady spojené s údržbou a opravami nemovitosti), ale i bezúplatné (může se jednat např. o povinnou péči o zůstavitele). Již v části 2.3. tohoto článku jsem pak zmínil, že v dědické smlouvě lze sjednat i možnost odstoupení od smlouvy pro případ porušení povinností smluvního dědice, což dává zůstaviteli záruky, že se sjednaného protiplnění skutečně dočká. Uzavření dědické smlouvy může být výhodné rovněž pro smluvního dědice, neboť nemovitost zpravidla nabyde za výhodnějších podmínek. [14]

V této souvislosti je třeba zmínit, že ačkoliv uzavření dědické smlouvy zásadně zůstaviteli nebrání, aby se svým majetkem nakládal za svého života podle libosti (§ 1588 odst. 1 ObčZ), dle mého názoru se jedná o dispozitivní ustanovení.[15] Osobně totiž neshledávám žádný důvod, aby na toto ustanovení bylo nahlíženo jako na kogentní, a to obzvláště v případě dědických smluv s protiplněním, byť by se z důvodové zprávy k ObčZ dal dovodit opačný závěr. [16]

Dle mého názoru tedy dědická smlouva umožňuje i ochranu oprávněného, resp. smluvního dědice či odkazovníka, např. zřízením zákazu zcizení či zatížení po dobu života zůstavitele. Pokud totiž vycházíme z obecných podmínek pro zřízení zákazu zcizení nebo zatížení, který lze zřídit pouze na určitou a přiměřenou dobu v takovém zájmu oprávněné strany, který je hodný právní ochrany (§ 1761 ObčZ), mám jednoznačně za to, že v případě dědické smlouvy s protiplněním bude zpravidla oprávněný zájem smluvního dědice či odkazovníka na tom, aby zákaz zcizení trval po celou dobu života zůstavitele, neboť v opačném případě by hrozilo, že by za své plnění z dědické smlouvy neobdržel žádné protiplnění, což by bylo v rozporu s účelem dědické smlouvy.

3.2. Možnost vzájemného povolání za dědice

Již jsem zmínil, že dědickou smlouvu je možné uzavřít i jako vzájemnou, tj. aby každý ze smluvních dědiců byl zároveň zůstavitelem. Praktické to může být zejména mezi nesezdanými páry, neboť nesezdaný partner spadá dle ObčZ až do druhé dědické třídy, nemá tedy žádnou jistotu, že se mu vůbec nějakého dědictví dostane (§ 1636 odst. 1 ObčZ). Klein k tomu trefně poznamenává, že jelikož nesezdaný partner, a dokonce ani manžel není nepominutelným dědicem, k jeho vyloučení z dědické posloupnosti stačí pouhý projev vůle podle § 1649 OZ. [17]

Uzavření vzájemné dědické smlouvy může být vhodným řešením i v situacích, kdy mají manželé i jiné děti než společné a okruh zákonných dědiců na obou stranách tak není totožný. Alternativním způsobem může být samozřejmě pořízení závěti po vzájemné dohodě, nicméně toto řešení nedává smluvním stranám žádnou záruku (s ohledem na možnost pořízení nové závěti). [18]

Konečně vzájemná dědická smlouva umožňuje i povolání společného dědice, kterému po smrti druhého z nich případně pozůstalost obou zůstavitelů. Na rozdíl od svěřenského nástupnictví takto určený společný dědic dědí celou pozůstalost a nikoliv pouze to, co přední dědic zdědil od zůstavitele. [19]

3.3. Možnost vyjádřit vůli zůstavitele

Kovářová uvádí, že dědická smlouva může být vhodným řešením rovněž tam, kde jsou v rodině spory a kde se dá očekávat, že dědické řízení otevře tyto rány a dědicové se stěží dohodnou, a to jak v dědickém řízení, tak i ohledně případných spoluvlastnických vztahů. [20] S tímto závěrem se ztotožňuji, nicméně uplatnění dědické smlouvy spatřuji i v rodinách, v nichž žádné spory nejsou, ale kde je součástí pozůstalosti rozsáhlý majetek a zároveň má zůstavitel konkrétní představu o jednotlivých věcných celicích, které by měly z pozůstalosti zůstat pohromadě.

Lze samozřejmě namítnout, že rozdělení pozůstalosti lze upravit i v závěti, případně s připojením příkazu, nicméně dědická smlouva ze své povahy může obsahovat i vzájemné závazky mezi dědici, např. ve vztahu k části pozůstalosti. Lze si tak představit, že první smluvní dědic nabyde nemovitosti a druhý smluvní dědic obchodní podíl. Druhý dědic pak bude povinen přispívat prvnímu dědici na údržbu nemovitostí a první dědic zase bude druhému dědici poskytovat nepeněžitě plnění ve formě poskytování nemovitosti k užívání.

Dědická smlouva je v tomto případě transparentním a srozumitelným řešením, které je s ohledem na skutečnost, že odráží vůli všech zúčastněných, způsobilé zabránit budoucím sporům mezi smluvními dědici. Mám přitom za to, že právě uvedené je zpravidla jedním z hlavních přání zůstavitelů.

4. Závěr

Cílem tohoto článku bylo zhodnotit právní úpravu dědické smlouvy obsaženou v ObčZ a pokusit se nalézt důvody, pro které není za téměř 10 let účinnosti ObčZ v praxi téměř vůbec využívána. Dle mého názoru se přitom s možností uzavření dědické smlouvy pojí řada výhod, a to jak pro zůstavitele, tak pro smluvní dědice (nelze přitom vyloučit, že i toto hledisko může být pro zůstavitele relevantní).

Z pohledu zůstavitele považuji za zásadní výhodu možnost sjednání protiplnění, které může být výhodné pro obě smluvní strany. Nezanedbatelná je dle mého názoru i možnost vzájemné dědické smlouvy, která poskytuje jejím smluvním stranám oproti vzájemné závěti jistotu, že nedojde k pozdější změně.

Z pohledu smluvního dědice pak dědická smlouva poskytuje mnohem větší jistotu než závěť, neboť jde o dvoustranné jednání, které nelze bez vůle (resp. souhlasu) druhé smluvní strany jednostranně změnit či zrušit. Zároveň umožňuje závazek zůstavitele zajistit např. zřízením zákazu zcizení či zatížení po dobu zůstavitelova života.

Nelze zároveň pominout, že dědická smlouva má oproti závěti určité nevýhody. Konkrétně musí být ze zákona uzavřena ve formě notářského zápisu, může být uzavřena pouze plně svéprávnou a zletilou osobou a nelze touto formou pořídit o celé pozůstalosti. První dvě mnou zmíněné podmínky však budou stěžejní důvodem, pro který počet uzavřených dědických smluv nedosahuje ani jednoho procenta ve vztahu k počtu pořizovaných závětí evidovaných v Evidenci právních jednání pro případ smrti. Tím důvodem tak zřejmě bude podmínka poslední.

Nelze se přitom divit, že omezení rozsahu pozůstalosti, o němž lze dědickou smlouvou platně pořídit, leckoho od tohoto dědického titulu odradí, neboť v době uzavření dědické smlouvy nemusí být zcela zřejmé, jaká bude pozůstalost ke dni smrti zůstavitele. Na druhou stranu, pokud je dědická smlouva neplatná pouze v části (ať již se jedná o neplatnost relativní či absolutní), a ve zbytku se na ní nahlíží jako na závěť, nespátřuji v tom problém, který by měl a priori od volby tohoto dědického titulu zůstavitele odrazovat. Minimálně ve vztahu k části pozůstalosti (aby se zabránilo pochybnostem o tom, zda zůstává 1/4 pozůstalosti nedotčená) tak může být dědická smlouva vhodným pořízením pro případ smrti.

Závěrem tak mohu shrnout, že nespátřuji žádný důvod, pro který by dědická smlouva neměla mít mezi dalšími dědickými tituly své místo, obzvláště tam, kde může s ohledem na svá specifika, která jsem popsal v tomto článku, přinést užitek.

---

[1] Data čerpám z informací poskytnutých Notářskou komorou dne 25. dubna 2023.

[2] Shodně např. PLAŠIL, Filip. In: PLAŠIL, Filip. K subjektům dědické smlouvy a zejména jejich pluralitě. Ad Notam, 2019, č. 4, s. 8-13.

[3] Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, K § 1587 a 1588.

[4] Např. BÍLEK, Petr. § 1583 [Smluvní odkazovník]. In: FIALA, Roman, DRÁPAL, Ljubomír a kol. Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 225, marg. č. 2.

[5] BEDNÁŘ, Václav. Dědická smlouva a některé problémy při jejím uzavírání, zejména pak problematika výkladu § 1585 odst. 1 o. z. Bulletin advokacie, 2017, č. 11, s. 17-20.

[6] HOLÍKOVÁ, Lenka. Možnosti dispozice dědiců s dědickým právem. Ad Notam, 2015, č. 3, s. 18-23.

[7] KLEIN, Šimon. § 1591 [Neplatná smlouva platná jako závěť]. In: PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. Občanský zákoník. 2. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022, marg. č. 13.

[8] BÍLEK, Petr. § 1591 [Konverze neplatné dědické smlouvy]. In: FIALA, Roman, DRÁPAL, Ljubomír a kol. Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 252, marg. č. 39.

[9] Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, K § 1587 a 1588.

[10] SVOBODA, Jiří, KLIČKA, Ondřej. 1.2.4 [Obsahové náležitosti dědické smlouvy]. In: SVOBODA, Jiří, KLIČKA, Ondřej. Dědické právo v praxi. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 87.

[11] BÍLEK, Petr. § 1583 [Smluvní odkazovník]. In: FIALA, Roman, DRÁPAL, Ljubomír a kol. Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 226, marg. č. 9.

[12] Shodně též KLEIN, Šimon. § 1584 [Způsobilost uzavřít dědickou smlouvu]. In: PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. Občanský zákoník. 2. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022, marg. č. 6.

[13] KLEIN, Šimon. § 1590 [Zrušení dědické smlouvy pořízením závěti]. In: PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. Občanský zákoník. 2. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022, marg. č. 3.)

[14] BEDNÁŘ, Václav. Dědická smlouva a některé problémy při jejím uzavírání, zejména pak problematika výkladu § 1585 odst. 1 o. z.. Bulletin advokacie, 2017, č. 11, s. 17-20.

- [15] Opačný názor je vyjádřen např. v KOVÁŘOVÁ, Lucie. Kdy a jak pořídit pro případ smrti dědickou smlouvou? Ad Notam, 2020, č. 2, s. 19-22.
- [16] Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, K § 1587 a 1588.
- [17] KLEIN, Šimon. Quo vadis, dědická smlouvo. Ad Notam, 2017, č. 3, s. 14-17.
- [18] KLEIN, Šimon. § 1582 [Smluvní strany]. In: PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. Občanský zákoník. 2. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022, marg. č. 4.
- [19] KLEIN, Šimon. Quo vadis, dědická smlouvo. Ad Notam, 2017, č. 3, s. 14-17.
- [20] KOVÁŘOVÁ, Lucie. Kdy a jak pořídit pro případ smrti dědickou smlouvou?. Ad Notam, 2020, č. 2, s. 19-22.

f (<https://www.facebook.com/vsehrd>) **in** (<https://www.linkedin.com/company/5132353/>)

t (https://twitter.com/spolek_vsehrd) **@** (<https://www.instagram.com/vsehrd/>)

(/)